

Handläggare: Gunilla Hjorth
Telefon: 08-508 28 814

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2012-03-06

Tillsynsrapport 2011 för stadens naturreservat

Förvaltningens förslag till beslut

- 1 Godkänna miljöförvaltningens rapport
- 2 Översända redovisningen till länsstyrelsen, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och stadsmuseet samt till stadsdelsnämnderna i Skarpnäck, Skärholmen, Södermalm, Bromma, Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista.

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Gustaf Landahl
Avdelningschef

Sammanfattning

Stadens skyddade områden betyder mycket för invånarnas välbefinnande och Stockholms ekologiska hållbarhet. Reservaten lockar ett stort antal besökare och behöver därför hålla en hög standard på stigsystem och friluftsanläggningar. Dessa stora naturområden - stadens kanske viktigaste ekosystem - behöver också buffras av ett rikt och varierat djur- och växtliv för att behålla sina funktioner i framtiden.

Den operativa tillsynen på stadens åtta natur- och kulturreservat har under 2011 fokuserat på befintlig och kommande påverkan från byggnation av trafikleder och annan exploatering som berör de skyddade områdena, samt på händelsestyrda insatser. Efterlevnaden av föreskrifter har varit tämligen god, med undantag för bl a nedskräpning, skadegörelse samt otillåten camping i vissa av reservaten. Förvaltningen har lämnat underhands-

synpunkter på ett fortsatt högt antal dispens- och tillståndsärenden. I de fall klagomål från allmänheten framkommit har förvaltningen försökt komma tillrätta med problemen.

Mycket arbete har också lagts ner på att bedöma statusen på reservatens olika bevarandevärden för friluftsliv, växter och djur. Under 2011 undersökte förvaltningen tillståndet i värdefulla ekmiljöer, efter att 2010 ha tittat på barrskogens status.

Den sammantagna bevarandestatusen bedömdes 2011 ligga på samma nivå som 2010, vilket innebär att förbättringar krävs för att tillståndet ska kunna betecknas som ”gynnsamt” överlag.

Positiva satsningar på friluftsliv och naturvärden har gjorts av de olika förvaltarna under 2011, t ex förbättrad tillgänglighet vid flera badplatser, biotopförbättrande åtgärder i Igelbäcken och upprustning av motionsspår i Grimsta. Förvaltningen har under året fortsatt bistå skötselansvariga med råd, naturvårdskompetens och faktaunderlag om tillståndet hos djur- och växtlivet. Förvaltningen har också informerat om reservatsbestämmelserna till handläggare på andra kontor.

Förvaltningen välkomnar att en central medelsreserv avsatts för bl a skötsel av naturreservat i 2012 års budget. Satsningen kan, om den permanentas och kommer reservatsförvaltarna till del, ge möjlighet att uppnå reservatens skötsel mål.

Fokus på tillsynsarbetet i reservaten 2012 kommer att ligga på trafikledsutbyggnader i berörda reservat, medverkan vid inrättande av nya naturreservat samt tillsyn på det nya trädskyddet för Nationalstadsparken.

Bakgrund

Naturen i storstaden är en viktig resurs för många invånare. Naturområdena har ett extra högt brukarvärde för rekreation i och med att så många människor har tillgång till dem. Att vistas i naturmiljö har positiv inverkan på hälsan, visar forskningen, bl a förbättras förmågan att återhämta sig från stress, och barns lek i natur gynnar motorik och koncentrationsförmåga.

Natur- eller kulturresevat bildas enligt 7 kap miljöbalken för att bevara och utveckla grönområden med särskilt stort värde för människor, djur och växter. Reservaten har särskilda syften och föreskrifter som kan formuleras olika beroende på reservatets karaktär och de värden man vill skydda. I skötselplanen fastställs hur området ska skötas för att upprätthålla kvaliteterna. Områdesskyddet innebär att man reglerar markanvändningen för att säkra nuvarande och kommande generationers upplevelser av ett rikt natur- och kulturlandskap.

Åtta kommunala reservat finns idag i Stockholm: Judarskogens, Kyrksjölötens, Hansta, Grimsta, Flatens, Nackareservatets och Sätterskogens naturreservat samt Igelbäckens kulturresevat. Utöver dessa beslutade kommunfullmäktige den 23 maj 2011 att alla träd i

Stockholms del av Nationalstadsparken med över 60 cm omkrets ska ha ett sk interimistiskt skydd enligt 7 kap. 24 § miljöbalken. Beslutet innebär ett tillfälligt förbud att avverka eller skada uppvuxna träd i området. Skyddet gäller i tre år, i avvaktan på stadens beslut om mer långsiktigt skydd i form av naturreservat eller liknande. Ett motsvarande beslut har även fattats av Solna stads kommunfullmäktige.

Ytterligare tre naturområden har under pågående mandatperiod pekats ut för att utreda reservatsbildning: Årstaskogen-Årsta holmar, Älvsjöskogen och Kyrkhamn-Lövsta. Arbetet med Årstaskogen-Årsta holmar har kommit längst.

Samtliga dessa områden används av en stor mängd olika besökare; skolor, daghem, intresseföreningar, idrottsklubbar, badgäster, kolonister och en naturströvande allmänhet. I reservatsbesluten ingår nuvarande friluftaktiviteter, men om behov uppstår av nya aktiviteter som ligger i linje med reservatens syften kan staden bevilja tillstånd och dispenser från bestämmelserna.

Reservatsarbetet i Stockholms stad

Inom Stockholms stad arbetar flera olika aktörer med reservaten. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för inrättande samt beslutar om tillstånd och dispenser. Förvaltarskapet med löpande skötsel och investeringar ligger på respektive stadsdelsnämnd, utom för Järvafältets reservat där Trafiknämnden är förvaltare. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för områden som staden skyddat enligt 7 kap. miljöbalken.

Tillsyn enligt miljöbalken är verksamhet som syftar till att säkerställa att föreskrifter, domar och beslut som fattats med stöd av balken efterlevs. Enligt Miljötillsynsförordning (2011:13) ansvarar kommunal nämnd för tillsyn av bl a naturreservat, kulturresevat och interimistiska skydd som beslutats av kommunen.

Miljöförvaltningens tillsyn inriktas främst på att kontrollera att reservatens föreskrifter samt tillstånds- och dispensbeslut rörande dessa följs. Arbetet bekostas till allra största delen av tillsynsavgifter.

Tillsynsarbetet har även en förebyggande och stödjande inriktning på information om syfte, föreskrifter och bevarandevärden i reservaten. Förvaltningen bidrar med naturvårdskompetens och rådgivning vid skötselåtgärder och dispensgivna arbetsföretag m.m. i syfte att undvika överträdelser och skador. Samarbetet med reservatens olika förvaltare spelar en särskilt viktig roll.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Tillsynsinsatser och statusuppföljning

Under år 2011 har antalet planerade arbetstimmar för reservattillsynen i stort sett uppfyllts. 2011 års rapportering följer en rutin som byggts upp under de tolv år som

reservatstillsynen nu bedrivits. För varje tillsynsobjekt, dvs reservat, görs en årlig sammanställning av insatserna samt en bedömning av bevarandestatus, vilket redovisas i Bilaga 1 och 2. Denna gång redovisas dessutom förvaltningens undersökningar av naturtyperna barrskog och ekmiljöer närmare (se bilaga 3 och 4). Materialet är omfattande för att även kunna fungera som underlag för stadens olika aktörer i den fortsatta planeringen av reservatsarbetet.

Med ”bevarandestatus” menas tillståndet för de värden reservaten är avsedda att bevara, vilka anges i det beslutade syftet eller ändamålet för respektive reservat. (Förklaringar till de olika beteckningarna för statusen återfinns i Bilaga 1.)

Reservatens bevarandestatus 2011 bedöms totalt sett vara oförändrad i jämförelse med 2010. Liksom då uppnår endast ett av de åtta reservaten - Hansta - beteckningen ”Gynnsam” status. För ett av reservaten, Igelbäckens kulturresevat, bedömdes statusen vara ”Ej gynnsam”, främst på grund av den negativa påverkan som pågående byggnation av trafikleden E18 har på reservatets natur- och rekreationsvärden. Även om reservatsbestämmelserna har efterlevts väl av Trafikverket, kan förvaltningen konstatera att vägbyggnationen, som förväntat, har lett till förlust och försämring av naturmark i och intill reservatet samt begränsningar för friluftslivet.

För övriga sex reservat varierade statusbedömningen mellan ”Övervägande gynnsam” och ”Mindre gynnsam”. Förbättrad information och tillgänglighet, upprustning av biotoper samt satsningar på högre standard för friluftsliv utgör positiva inslag i dessa reservat. Negativ påverkan är delvis byggnation inom reservat, såsom i Sätmaskogen, eller i ekologiskt betydelsefulla naturområden invid reservaten såsom i Grimsta och Flaten, samt fortsatt begränsade skötselinsatser i reservaten generellt.

Vad behövs för att höja statusen för bevarandevärdena?

Det är många som ska samsas om naturen i Stockholm och de skyddade områdena har ett högt besöksstryck, vilket ställer höga krav på skötseln. Ingrepp i naturlandskapet och utebliven skötsel kan leda till försämring av värden som reservaten syftar till att bevara, såsom människors tillgång till ostörd natur eller möjligheten att få se en blomsteräng eller litet ovanligare fåglar.

För att besökarna ska uppleva reservaten som attraktiva att vistas i behövs resurser för att hålla såväl stigsystem som kulturlandskap öppet på ett naturvårdsanpassat sätt. Att gynna variationen av naturtyper och arter är nödvändigt för att uppnå en gynnsam status för bevarandevärdena. Kontinuiteten i markskötsel som slåtter och bete behöver säkras, i synnerhet i Sätmaskogen, Grimsta och de båda reservaten på Järvafältet. Ekmiljöer som hotas av igenväxning behöver öppnas upp.

I de delar av reservaten där ökade störningar i form av närliggande ny bebyggelse och infrastruktur tillkommit behöver en kompensation ske så att funktionen för såväl

människor som växt- och djurliv upprätthålls. I framtiden behöver större hänsyn till reservaten tas vid planering av bebyggelse i deras närhet.

Positiva satsningar på reservaten

Under 2011 har staden gjort flera insatser för att bevara och öka områdenas kvaliteter, exempelvis har Trafikkontoret utfört biotopförbättringar vid Igelbäcken och Idrottsförvaltningen har förstärkt en groddamm i Kyrksjölöten. Skarpnäck och Skärholmens stadsdelsförvaltningar har förbättrat tillgängligheten vid större badplatser. Hässelby-Vällingby restaurerar elljusspår och har gjort en skötselplan för Råcksta träsk.

I stadens budget för 2012 finns pengar avsatta i kommunstyrelsens centrala medelsreserv för oförutsedda behov. Där ingår bland annat skötsel av naturreservat. Förvaltningen ser i denna budgetsatsning en potential för att nå reservatens skötsel mål, vilket är en förutsättning för att upprätthålla och stärka natur- och rekreationsvärdena. Behovet framgår även av förvaltningens statusuppföljning 2011 i de skötselkrävande ekmiljöerna. Förvaltningen vill framhålla vikten av att dessa medel kommer reservatsförvaltarna till del samt att satsningen blir kontinuerlig.

Miljöförvaltningen ser också en potential att utveckla rekreationsvärdena i vissa av reservaten. Nu rustas till exempel Flatenbadet upp, vilket är positivt. Förvaltningen ser här en ny möjlighet att satsa på vinteraktiviteter såsom skidåkning, skridskoåkning, m.m. vilket skulle göra att området på ett bättre sätt kan nyttjas året om. Detta har tagits upp med reservatets förvaltare. Även ytterligare åtgärder för att öka tillgängligheten genom information, skyltning m.m. vore önskvärda.

Efterlevnad av bestämmelser

Vid förvaltningens inspektioner i samtliga reservat 2011 har den allmänna efterlevnaden av föreskrifter varit tämligen god med vissa undantag. Undantagen har främst gällt nedskräpning, skadegörelse samt i ett fall otillåten camping med husvagnar. Tillsynsarbetet har under 2011 i hög grad präglats av händelsestyrda insatser; ett fortsatt högt antal dispens- och tillståndsärenden har varit aktuella.

Planeringen av trafikleden Förbifart Stockholm har tagit mycket arbetstid i anspråk i form av granskning och utlåtanden ang. påverkan på reservaten vid remisser från staden samt mark- och miljödomstolen. Trafikleden planeras gå genom fyra av stadens åtta reservat; främst i tunnel, men även i ytläge. Man avser anlägga en hamn för masstransporter under byggskedet i Sätterskogens naturreservat.

Föreskrifterna för samtliga berörda reservat innehåller undantag för ett vägbygge, men skrivningarna angående dispensplikt och krav på kompensationsåtgärder varierar mellan de olika reservatsbesluten. Staden har under 2011 börjat diskutera lämpliga kompensationsåtgärder med Trafikverket. P.g.a. projektets omfattning har det dock visat

sig svårt att få en överblick över den sammantagna påverkan som vägbygget kommer att få på reservatens bevarandevärden.

Trafikverket har de senaste åren fått en rad tillstånd och dispenser från staden för olika förberedande undersökningar, framför allt provborrningar. Förvaltningen har deltagit med synpunkter i prövningsprocessen för dessa och har även följt upp de givna tillstånden i fält, i direkt kommunikation med verksamhetsutövaren och olika aktörer inom staden.

Motorvägsbygget av E18 vid Igelbäckens kulturresevat har fortsatt under 2011. Miljöförvaltningen har haft regelbundna kontakter med verksamhetsutövaren trafikverket angående bland bl.a. naturhänsyn i byggskedet under året. Efterlevnaden av reservatsföreskrifter har härvid varit god.

Miljöförvaltningen har handlagt ett antal klagomål under 2011, främst om nedskräpning, försämrad tillgänglighet, skyltning, gödselhantering och annat som upprör besökare eller försämrar möjlighet till avkoppling och trivsel i reservaten.

Rådgivning, information och samverkan

Förvaltningens ekologer har under perioden besökt samtliga åtta reservat vid ett flertal tillfällen. Fältinspektioner tillsammans med förvaltarna har gjorts där angelägna åtgärder diskuterats. Informationen till allmänheten har under året fortsatt att förbättras, inte minst via stadens hemsida.

Att lösa problem i reservaten kräver att flera förvaltningar i staden samarbetar samt att kontakter med enskilda verksamhetsutövare förstärks. Kontaktnät som tidigare byggts upp bör utökas ytterligare. Särskilt viktig är samordningen inom staden kring planerade vägprojekt som berör reservaten, så att påverkan på bevarandevärden kan minimeras. Förvaltningen har under året även medverkat i ett informations- och utbildningsmöte för exploateringskontorets personal.

En viktig uppgift inför tillsynsarbetet 2012 blir att bygga upp ett kontaktnät med berörda aktörer kring det nya skyddet av träd i Nationalstadsparken. Utöver händelsestyrda tillsynsinsatser kommer fokus även att ligga på medverkan vid stadens inrättande av nya naturreservat i Årstaskogen-Årsta holmar, Älvsjöskogen och Kyrkhamn-Lövsta, samt fortsatt tillsyn utifrån reservatsbestämmelserna vid de aktuella trafikledsbyggena.

Slut

Bilagor

1. Tillsynsarbetet i Stockholms olika natur- och kulturresevat 2011
2. Tillsyn Skyddade områden, Åtgärds- och statussammanställning 2011

3. Uppföljning av bevarandestatus i ekmiljöer i Stockholms stads natur- och kulturresevat 2011.
4. Uppföljning av bevarandestatus i barrskog i Stockholms stads natur- och kulturresevat 2010.